

PLANURI DE LECȚIE COMENTATE DESĂVÂRȘIREA UNITĂȚII NAȚIONAL-STATALE

(Istoria Românilor, clasa a XII-a)

ADRIAN PASCU și MARIA ȘTEFAN

Conținutul învățării

— Schema cunoștințelor —

— Contextul istoric

- *Premise interne* {
- Factorii unității poporului român ¹
  - Campaniile din 1916 ² și 1917 ³
  - Statutul României la sfârșitul anului 1917 ⁶ și la începutul anului 1918 ⁷
  - Activitatea politico-diplomatică unionistă desfășurată în afara granițelor vremelnice ⁸
- {
- Obiectiv ⁴
  - Semnificație ⁵

- *Condiții externe* {
- Prăbușirea imperiilor multinaționale ⁹
  - Revoluțiile din Rusia ¹⁰ {
    - Îndepărtarea Romanovilor ¹¹
    - Proclamarea principiului autodeterminării popoarelor ¹²
    - Tendințe expansioniste ale Rusiei Sovietice ¹³ și Ucrainei ¹⁴
  - Capitulara Turciei ¹⁵, Austro-Ungariei ¹⁶ și Germaniei ¹⁷
  - Revoluțiile de eliberare națională în centrul ¹⁸ și sud-estul Europei ¹⁹
  - Noi state naționale ²⁰ și federații ²¹ constituite pe teritoriile fostelor imperii ²²

— Etapele Marii Uniri ; caracterul lor democratic și plebiscitar

- *Unirea Basarabiei cu România* {
- Conducerea mișcării de eliberare națională {
    - P.N.M. ²³
    - rolul presei ²⁴
  - Alte organisme politice ²⁵ {
    - Congresul ostășesc ²⁶
    - Sovietul țăranilor ²⁷
    - Consiliul Central al Studenților ²⁸

- Sfatul Țării ³⁹ și activitatea sa ⁴⁰
  - Consiliul Directorilor ³¹
  - Proclamarea Republicii ³²
  - Alegerea primului guvern ³³
  - Demascarea abuzurilor bolșevice ³⁴
  - Separarea de Rusia ³⁵
  - Colaborarea politică și militară cu guvernul de la Iași ³⁶
- Declarația din 27 Martie 1918 (st. v.) ³⁷
- Unirea Bucovinei cu România
  - Activitatea deputaților bucovineni în Parlamentul de la Viena ³⁸
    - Poziția față de Raia ucraineană ³⁹ și Proclamația de la Liov ⁴⁰
    - Răspunsul la Manifestul împăratului Carol I ⁴¹
    - Constituirea primului Consiliu Național Român ⁴²
  - Adunarea Constituantă de la Cernăuți ⁴³
    - Rezoluția din 14/27.X.1918 ⁴⁴
    - opțiunea unionistă ⁴⁵
    - Noul Consiliu Național ⁴⁶
    - Guvernul local (Consiliul Secretarilor de Stat) ⁴⁷
  - Teroarea provocată de haidamaci ⁴⁸
  - Colaborarea dintre Consiliul Național și Comitetul refugiaților bucovineni de la Iași ⁴⁹, în vederea solicitării sprijinului armatei române ⁵⁰
  - Congresul General al Bucovinei (15/28.X.1918) ⁵¹
  - Declarația de Unire ⁵²
- Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România ⁵³
  - Reluarea activității P.N.R. ⁵⁴
  - Declarația de la Oradea ⁵⁵
  - Declarația din Parlamentul de la Budapesta ⁵⁶
  - Noi organisme politice și militare :
    - Sfaturile ⁵⁷
    - Gărzile românești ⁵⁸
  - Conducerea mișcării unioniste
    - Consiliul Național Român Central ⁵⁹
    - Colaborarea dintre PNR și PSD ⁶⁰
  - Tratatul de la Arad ⁶¹
  - Convocarea Adunării Naționale de la Alba Iulia ⁶²
  - Desfășurarea Marii Adunări Naționale ⁶³
    - Rezoluția Unirii ⁶⁴
    - Alegerea Marelui Sfat Național ⁶⁵
  - Activitatea Consiliului Dirigant ⁶⁶
  - Delegația trimisă la București ⁶⁷

— <i>Semnificația internă</i> ⁶⁸	— Perspective	{	— Valorificarea superioară a tuturor resurselor umane și materiale naționale ⁶⁹	
			— Modificarea fundamentală a structurii instituționale ⁷⁰ și economice ⁷¹	
	— Adeziunea minorităților ⁷²			
	Întruniri	{	— Mediaș ⁷³	
— Tarutino ⁷⁴				
— Orăștie ⁷⁵				
— București ⁷⁶				
— Budapesta ⁷⁷				
— Târnăveni ⁷⁸				
— Timișoara ⁷⁹				
— Aspecte contradictorii ⁸⁰				
— <i>Semnificația internațională</i> ⁸¹	— Consolidarea regimurilor democratice din sud-estul Europei ⁸²	{	— Versailles ⁸⁴	
			— Saint-Germain ⁸⁵	
	— Recunoașterea prin tratate ⁸³	{	— Neuilly ⁸⁶	
			— Trianon ⁸⁷	
			— Sèvres ⁸⁸	
			— Paris ⁸⁹	
— Concluzii ⁹⁰				

Comentariul științific

1. *Factorul geografic* (unitatea de geneză carpatică a pământului românesc); *factorul etno-demografic* (românii sunt cei mai vechi și cei mai numeroși locuitori ai spațiului carpato-danubiano-pontic); *factorul lingvistic* (unitatea limbii române, dată la latinitatea ei); *factorul religios* (creștinismul moștenit de la daco-romani); *factorul cultural* (circulația cărții românești și a inițiatorilor de școli românești, pe întreg spațiul genezei și afirmării etnice); *factorul economic* (complementaritatea activităților productive și permanentele legături comerciale); *factorul social* (similitudinea organizării, îndeosebi cea privind locul și rolul obștii sătenești și ale țărănimii libere); *factorul politico-militar* (acțiuni comune pentru salvagardarea ființei statale, pentru unitate și independență națională).

2. Desfășurările de trupe ulterioare semnării Tratatului de Alianță și a Convenției militare cu Antanta; războiul declarat numai Austro-Ungariei; campania din Transilvania și solidaritatea românească de pe ambele părți ale Carpaților; luptele de la Dunăre; ocupația militară a Puterilor Centrale.

3. A doua campanie pe frontul românesc; contribuția voluntarilor ardeleni, basarabeni și bucovineni.

4. Realizarea deplinei unități naționale.

5. Durabilitatea sentimentului național, convingerea generală că se apropie ziua înfăptuirii marelui act al unirii tuturor românilor.

6. „Defecțiunea rusă”, cum caracteriza Gh. I. Brătianu acțiunea bolșevicilor din toamna anului 1917; anarhia și tulburările din Moldova, datorită faptului că, zilnic, „se produceau tot felul de provocări la adresa românilor” (C. Kirițescu); armistițiul cu Puterile Centrale (Focșani, 26 noiembrie/9 decembrie 1917).

7. Consecințele păcii dintre Rusia sovietică și Puterile Centrale (Brest-kitovsk, 18 februarie/3 martie 1918); tratativele preliminare de la Buftea; pacea de la București (24 aprilie/7 mai 1918) și prevederile ei: pierderea Dobrogei (România urma să aibă acces la mare pe un drum comercial până la Constanța), „rectificări” de frontieră cu Austro-Ungaria (care prelua încă 5.600 km² din pământul românesc, incluzând vârfurile Parâng, Cozia, Negoii, Caraiman, Munții Vrancei, Ceahlău, Rarău, un număr de 131 comune și 'sate, cu o populație de 724.957 locuitori).

8. Pe măsură ce noi teritorii românești erau ocupate de armatele Puterilor Centrale, militanții unioniști au desfășurat o amplă activitate politico-diplomatică în Franța, Italia, Anglia, Suedia. De asemenea, încă de la 5/18 aprilie 1917, plecase în S.U.A. delegația românească, alcătuită din Vasile Lucaciu, Vasile Stoica și Ioan Moțu, care își propunea influențarea oficialităților și opiniei publice în favoarea cauzei naționale românești. În consecință, la începutul anului 1918, președintele S.U.A. formulează programul privind reorganizarea Europei după război, iar Congresul Național al Românilor din America „hotărăște lupta neobosită pentru unirea Transilvaniei cu România”. Între timp, la Paris, apăruse periodicul „La Roumanie”, ziar al revendicărilor naționale. Ulterior, la Roma, a avut loc Congresul naționalităților din Austro-Ungaria, care hotărăște dreptul lor de a se constitui în state naționale sau a se uni cu statele naționale existente.

La trei zile după semnarea păcii separate de la București, în capitala Franței a fost înființat *Comitetul Național al Românilor din Transilvania și Bucovina*, prezidat de Traian Vuia și având scopul câștigării opiniei publice străine pentru cauza unității românești. În iulie 1918, profesorul Simion Mândrescu prelua conducerea nou-constituitului *Comitet de acțiune al Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina*, care își propunea organizarea prizonierilor români din armata austro-ungară în legiuni pentru a lupta cu armatele Puterilor Centrale.

În septembrie 1918, la Paris a fost creat *Consiliul Național al Unității Românești*, sub președenția lui Take Ionescu, cu scopul câștigării opiniei publice și a oficialităților străine pentru reabilitarea României după pacea de la Buftea — București și pentru cauza unității românilor.

9. Avem în vedere imperiile din Europa centrală și răsăriteană.

10. Procesul a început la 27 februarie/12 martie 1917, când s-a format *Comitetul Provizoriu al Dumei de Stat*, avându-l ca șef pe președintele celei de a IV-a Dume, M. V. Rodzianko.

11. La 2/15 martie 1917, împăratul Nicolae II e forțat să abdice și întreaga putere executivă centrală revine guvernului provizoriu condus, din ajun, de G. E. Lwow. La 8/21 iulie 1917, acesta a fost înlocuit de A. F. Kerenski. Noul prim-ministru al guvernului provizoriu a proclamat republica rusă (1/14 septembrie

1917), dar a fost silit să părăsească puterea, la 25 octombrie/7 noiembrie 1917, sub presiunea bolșevicilor.

12. Inițial, guvernul provizoriu rus s-a opus tendințelor centrifuge ale popoarelor din fostul imperiu multinațional țarist. În cele din urmă, Kerenski a recunoscut dreptul la autodeterminare, dar numai pe „bazele ce vor fi elaborate de adunarea constituțională” a Rusiei (25 septembrie 1917). În schimb, anterior căderii guvernului lui Kerenski, „sovietul muncitorilor, soldaților și țăranilor din Petrograd a votat o rezoluție prin care recunoștea dreptul popoarelor Rusiei „la autonomie, mergând până la separare”. După opt zile de la preluarea întregii puteri de „soviete”, era adoptată *Declarația drepturilor popoarelor din Rusia* (2/15 noiembrie 1917): autodeterminare, constituire în state proprii ș.a.m.d.

13. După lovitura de stat bolșevică, Kamenev (președintele Comitetului Central Executiv pe întreaga Rusie), Lenin (președintele Consiliului Comisarilor Poporului din R.S.F. Rusă) și ceilalți fruntași comuniști au manifestat evidente contradicții între „declarații” și fapte. Concomitent cu anihilarea adversarilor interni, noua putere a exercitat presiuni asupra statelor vecine, către care își îndreptau speranțele naționalitățile de la marginile fostului imperiu.

14. În aprilie 1917, la Kiev a avut loc primul congres național panucrainean; cei 813 reprezentanți din toate regiunile maloruse, rutene sau ucrainene au cerut: reorganizarea Rusiei pe bază federativă, recunoașterea autonomiei naționale a Ucrainei, introducerea regimului republican; 150 dintre participanții la congres au alcătuit Rada ucraineană care, în iulie 1917, și-a manifestat intenția de a-și întinde autoritatea și asupra Basarabiei. După ce la începutul lui ianuarie 1918 Ucraina s-a proclamat independentă, în martie guvernul de la Kiev, într-o notă către Puterile Centrale, și-a manifestat din nou tendința de a acapara Basarabia.

15. La Madros, în 17/30 octombrie 1918: anterior (16/29 septembrie), la Salonic, Bulgaria semnase un act asemănător.

16. La Padova, în 21 octombrie/3 noiembrie 1918.

17. Prin armistițiul de la Compiègne (29 octombrie/11 noiembrie 1918: Germania recunoștea caducitatea Tratatului de pace de la București (24 aprilie/7 mai), fiind obligată să-și retragă trupele din România. La fel trebuia să procedeze și în alte regiuni de pe continent.

18. Îndeosebi în Austro-Ungaria, unde împăratul Carol I a abdicat (29 octombrie/11 noiembrie 1918).

19. Condițiile istorice prezentate supra, notele 9—15.

20. Republicile independente Ungaria, Polonia și Austria, proclamate la 1—3, 7 și, respectiv, 12 noiembrie 1918 (st. n.).

21. Cehoslovacia (15/28 octombrie 1918) statul sârbilor, croaților și slovenilor, proclamat de Vecea Populară Centrală de la Zagreb, la 7/20 noiembrie 1918.

22. Austro-Ungaria, Germania, Rusia.

23. Partidul Național Moldovenesc a fost creat la Chișinău, la 3/16 aprilie 1917, sub președenția de onoare a lui Vasile Stroescu.

24. Ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, îndeosebi, care — încă din martie 1917 — scria despre „toate drepturile cetățenești și naționale” ale locuitorilor din Basarabia; ulterior, vor apare alte ziare naționale: „Soldatul Moldovan”, „Ardealul”, „România Nouă”, „Sfatul Țării”.

25. „Comitetul de acțiune social-democrat” (Odessa, iunie 1917), Comitetul Central Executiv Moldovenesc al sovietului deputaților, ostașilor și ofițerilor” (Chișinău, iulie 1917).

26. Și-a desfășurat lucrările la Chișinău, între 20 și 26 octombrie 1917.

27. Ales de organizațiile satești din Basarabia.

28. Remarcat, îndeosebi, la începutul anului 1918.

29. Ideea organizării unui asemenea „sfat” data din 1906 ; ea se concretizează după ce programul P.N.M. a prevăzut alegerea unei diete provinciale (*Sfatul Țării*), care să redacteze legi ce „priveau afacerile interne ale Basarabiei”.

30. Solemnitatea deschiderii Sfatului Țării a avut loc la 21 noiembrie/4 decembrie 1917 ; participau deputați ai populației majoritare (70% din numărul deputaților) și ai minorităților (30%) ; erau reprezentate toate organismele alese „după metoda revoluționară”, toate partidele politice, sindicatele, corporațiile, ligile tuturor straturilor sociale.

31. „*Sfatul directorilor generali*” (Consiliul Directorilor), considerat „puterea împlineitoare” (executivă), era răspunzător „numai înaintea Sfatului Țării”.

32. Sfatul Țării a hotărât la 2/15 decembrie proclamarea Republicii Democratice Moldovenești, care intra în componența Republicii Federative Democratice Ruse.

33. „Guvernul” era format, de fapt, din „directorii” de departamente.

34. Cu toate măsurile luate de Sfatul Țării, situația internă a Basarabiei s-a agravat. Izgoniți de pe frontul român și din Iași, soldații ruși bolșevizați și-au instalat cartierul general la Chișinău unde efectuau arestări, incendiau case din oraș și așezările rurale limitrofe, omorau oameni și vite, distrugeau unelte agricole.

35. După ce, Ucraina se proclamase independentă, tocmai pentru a se separa de Rusia și de bolșevism, Sfatul Țării de la Chișinău a hotărât, cu unanimitate de voturi, independența Republicii Democratice Moldovenești (24 ianuarie/5 februarie 1918).

36. Încă din decembrie 1918, datorită anarhiei provocate de bolșevici, Consiliul Directorilor, a solicitat intrarea armatei române în Basarabia. Două divizii de infanterie au trecut Prutul și, după cinci zile, pătrund în Chișinău (13/26 ianuarie 1918, exact în ziua când Rusia Sovietică a întrerupt relațiile diplomatice cu România). Armata română a fost pusă la dispoziția organelor locale constituite legal și plebiscitar ; ea nu s-a amestecat în treburile interne ale R.D.M., dovadă că organismele revoluționare și-au păstrat compoziția inițială din zemstve, orașe și sate.

37. Unirea Basarabiei cu România a fost hotărâtă de Sfatul Țării la 27 martie/9 aprilie 1918, când a dezbătut *Declarația* în 11 puncte, propusă de „blocul moldovenesc”. Citită de secretarul Sfatului, I. Buzdugan, care o semna împreună cu I. Inculeț, *Declarația* a fost adoptată cu 86 de voturi pentru (68,8%), 3 voturi contra (2,4%) și 26 abțineri (28,8%), 13 deputați lipsind.

38. Îi amintim, între alții, pe Gheorghe Grigorovici, Constantin Isopescu-Grecul, Alexandru Hurmuzaki.

39—40. Convocată în grabă la Liov, de Consiliul Național Ucrainean, Rada pretindea alipirea a mai bine de jumătate din teritoriul Bucovinei (zona orașelor Cernăuți, Storojineț și Siret). Această „uzurpare” i-a prilejuit deputatului C. Ișo-

pescu-Grecul o intervenție în Parlamentul vienez, la 22 octombrie 1918; el a arătat că românii doresc constituirea unui stat care să cuprindă toate provinciile locuite de ei în Austria și Ungaria; dreptul românilor la autodeterminare și independența excludea, astfel, chestiunea împărțirii Bucovinei cu ucrainenii.

41. Prin manifestul din 3/16 octombrie 1918, adresat popoarelor sale „credincioase”, împăratul Carol I propusese federalizarea Austro-Ungariei, care să cuprindă șase state: austriac, ungar, ceh, iugoslav, polonez și ucrainean. Deputații români din Parlamentul de la Viena nu au fost de acord cu această propunere. Mai mult, social-democratul G. Grigorovici, care a urmat la cuvânt lui C. Isopescu-Grecul, a cerut ca Bucovina să fie „restituită patriei din care a fost dezlipită acum 140 de ani într-un fel absolut condamnat din punct de vedere al drepturilor gintilor”.

42. Cu prilejul dezbaterilor parlamentare amintite (supra, notele 40—41), cinci deputați bucovineni (Al. Hurmuzaki, C. Isopescu-Grecul, Aurel Onciul, Gheorghe Sârbu și Teofil Simionovici) au alcătuit un Consiliu Național Român. Ei n-au reușit însă să reprezinte corespunzător interesele naționale. A. Onciul, de pildă, denigra bărbații de stat ai României și cerea proclamarea împăratului Austriei ca rege al României (sic!).

43. Mobilizați prin ziarul „Glasul Bucovinei”, al cărui prim număr a apărut la 9/22 octombrie 1918, intelectualii români au convocat, cinci zile mai târziu, Adunarea Constituantă de la Cernăuți, întrunită la 14/27 octombrie 1918, sub președenția consilierului Dionisie Bejan.

44. Rezoluția cuprindea patru puncte, primul și ultimul având în vedere integritatea și suveranitatea națională.

45. Articolul al doilea din rezoluție prevedea hotărârea constituanței referitoare la „unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești într-un stat național independent”, adunarea urmând a „purcede spre acest scop în deplină solidaritate cu românii din Transilvania și Ungaria”.

46. „Spre a conduce poporul român din Bucovina și a-i apăra drepturile”, inclusiv la conferința de pace, Constituanta alegea un nou *Consiliu Național*; compus din 50 de membri, reprezentând „toate păturile sociale din toate județele țării”, C.N.R. de la Cernăuți era prezidat de Dionisie Bejan.

47. Compus din 14 secretari de stat, guvernul instituit de C.N.R. de la Cernăuți avea în frunte pe Iancu Flondor.

48. Încurajați de atitudinea antiromânească a lui A. Onciul, membrii Radei de la Liov au decretat mobilizarea generală a Legiunii ucrainene; soldații ucrainieni ce se întorceau de pe front au stârnit un nou val de teroare, constituind unități de haidamaci; ei au pătruns chiar în palatul unde-și avea birourile C.N.R. din Cernăuți.

49.-50. C.N.R. de la Cernăuți a solicitat guvernului de la Iași, condus de generalul C. Coandă, sprijin în vederea menținerii ordinii. Sub comanda generalului Zadic Iacob, Divizia a 8-a română a intrat în Cernăuți la 11/24 noiembrie 1918, unde a fost „primită cu mare însuflețire de populație”. „Secretarul de stat la Externe”, Sextil Pușcariu, a mers la Iași, pentru a exprima regelui Ferdinand gratitudinea locuitorilor Bucovinei, ale căror vieți erau apărute de armata română. Totodată, S. Pușcariu a avut „o lungă convorbire” cu I. Nistor, președintele Comitetului Refugiaților bucovineni, în urma căreia refugiații s-au întors

la Cernăuți; ei au adus un mesaj din partea guvernului român, pe care l-au înmănat lui Iancu Flondor (10/23 noiembrie 1918).

51. Congresul General al Bucovinei a fost convocat prin hotărârea C.N.R. din 12/25 noiembrie 1918; în aceeași zi, 12 dintre fruntașii exilaților au fost cooptați în C.N.R. Congresul s-a întrunit joi, 15/28 noiembrie, ora 11, în sala sinodală din Cernăuți și a fost prezidat de Iancu Flondor. Au participat 74 de membri ai C.N.R., 7 reprezentanți ai germanilor și șase ai polonezilor; reprezentanții ucrainenilor și evreilor n-au răspuns invitației. Congresul a fost salutat de delegații venite din Basarabia (în frunte cu Pantelimon Halippa) și Transilvania (în frunte cu unionistul Gheorghe Crișan).

52. Redactată de I. Nistor și citită de Iancu Flondor, *Declarația* constata că a sosit „ceasul” când „marele vis al anului se va împlini”, prin unirea tuturor țărilor române „dintre Nistru și Tisa într-un stat național unitar”. În consecință, „membrii Congresului General al Bucovinei, hotărâu: „Unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colașin și Nistru, cu Regatul României”. Supusă la vot, *Declarația de Unire* a fost adoptată în unanimitate.

53. În epocă, se vorbea despre „Unirea cu România a Transilvaniei, Banatului și părților ungurești locuite de români”.

54.-55. În toamna anului 1918, pe fondul unui puternic proces revoluționar de eliberare națională, desfășurat în Transilvania și Banat, Comitetul Executiv al P.N.R., întrunit la Oradea în 29 septembrie/12 octombrie 1918, proclama „independența națiunii române” din Austro-Ungaria.

56. Amplă expunere a lui Al. Vaida-Voevod, care a citit în Parlamentul de la Budapesta (5/18 octombrie 1918) declarația de autodeterminare a românilor din Transilvania, adoptată anterior la Oradea.

57. Puterea locală a fost preluată de consiliile românești, denumite „sfaturi” (vor activa la nivel județean, cercual, orășeneșc, comunal).

58. Acestea asigurau sprijinul militar al populației românești împotriva oricăror provocări ale autorităților dualiste.

59.-60. Constituit la 30 octombrie/12 noiembrie 1918, la Budapesta, din șase membri ai P.N.R. (Ștefan Ciocio-Pop, Vasile Goldiș, Aurel Lazăr, Theodor Mișaly, Al. Vaida-Voevod, Aurel Vlad) și șase ai P.S.D. (Tiron Albani, Ion Flueraș, Enea Grapini, Iosif Jumanca, Iosif Renoiu, Basil Surdu). De la 31 octombrie/13 noiembrie 1918, C.N.R.C. și-a stabilit sediul la Arad, devenind organul conducător al luptei pentru unire. Concomitent, la Viena, erau constituite C.N. al Românilor din Transilvania și Senatul Militar Român, la organizarea cărora a contribuit căpitanul de artilerie Iuliu Maniu.

61. Desfășurate între C.N.R.C. și C.N. Maghiar în zilele de 13—15 noiembrie (stil nou); tratativele au eșuat datorită poziției reticente a delegației maghiare; românii au înștiințat guvernul Tisza în legătură cu hotărârea de a convoca Adunarea Națională, singură în măsură să decidă soarta Transilvaniei.

62. Pe baza Manifestului C.N.R.C. (sau Marele Sfat) din 5/18 noiembrie 1918, care aducea la cunoștința „popoarelor lumii”, hotărârea românilor de a prelua guvernarea Transilvaniei; două zile mai târziu, era convocată, pentru 18 noiembrie/1 decembrie 1918, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

63. Reunea 1228 delegați aleși sau desemnați pe criterii democratice și peste o sută de mii de cetățeni veniți din toate colțurile Transilvaniei. Adunarea a fost

deschisă de octogenarul Gheorghe Pop de Băsești, lucrările fiind apoi conduse de Ștefan Ciocio-Pop.

64. Rezoluția, ca de altfel și Raportul, a fost citită de profesorul de istorie și publicistul Vasile Goldiș. La punctul I, ea prevedea „Unirea tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească și a tuturor teritoriilor locuite de dâșii cu România”. Punctul III sintetiza șase principii fundamentale avute în vedere „la alcătuirea noului stat român”: deplina libertate națională; egală îndreptățire confesională; regim democratic întemeiat pe vot obștesc, direct, egal și secret, pentru ambele sexe, în vârstă de la 21 ani, la reprezenarea în comune, județe ori parlament; libertatea presei, de asociere și întrunire, libera propagandă a tuturor gândurilor omenești; reforma agrară radicală; drepturi pentru muncitorimea industrială, cum erau cele legiferate în cele mai avansate state din Apus. Toate aceste principii erau sabilate de comun acord cu fruntașii României, în numele cărora, la 5/18 noiembrie 1918, I.I.C. Brătianu se adresase C.N. din Blaj, în vederea înfăptuirii Unirii.

65. Potrivit art. IX, „pentru conducerea mai departe a afacerilor națiunii române din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, Adunarea Națională hotărăște instituirea unui Mare Sfat Național”; acest nou organism provizoriu al puterii a fost ales în ziua următoare.

66. Tot la 19 noiembrie/2 decembrie 1918, Marele Sfat Național a ales Consiliul Dirigent al Transilvaniei; alcătuit din „15 șefi de resort”, acesta a activat la Sibiu până în anul 1920, fiind prezidat de Iuliu Maniu.

67. Alcătuită din episcopii Miron Cristea și Iuliu Hossu, miniștri Vasile Goldiș și Al. Vaida-Voevod; ultimul a înmănat regelui Ferdinand actul Unirii; ceilalți membri ai delegației au rostit emoționante discursuri în cadrul festivităților organizate de președintele Consiliului de Miniștri, I.I.C. Brătianu, de primarul Capitalei, C. Hălăceanu; la manifestația din Piața Mihai Viteazul, delegații ardeleni au fost salutați de reprezentanți ai Guvernului și Academiei Române, ai studenților de la Universitatea București și Liceul „Gheorghe Lazăr”.

68. Entuziasmul general din Capitala României Reîntregite avea corespondent în starea de spirit existentă în țară; convingătoare sunt, în acest sens, articolele și telegramele publicate în ziare ca: „Dacia”, „Noua Dacie Traiană”, „Românimea”, „Românul”.

69. Suprafața României a crescut de la 137.000 km² la 295.049 km², iar populația, de la 7,2 milioane locuitori, la aproape 16 milioane. Extinderi apreciabile au avut loc în domeniul suprafeței arabile (de la 6,6 milioane ha, la 14,6 milioane ha) și al celei acoperite cu păduri (de la 2,5 milioane ha, la 7,3 milioane ha). Rețeaua națională a căilor ferate a sporit de la 4.300 km la 11.600 km.

70. Încă din perioada când activau la Iași, Parlamentul a ratificat, iar regele a promulgat (Decretul publicat 28 noiembrie s.n.) Unirea Basarabiei cu România. După revenirea în Capitala României Reîntregite (chiar în ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918), șeful statului român a promulgat hotărârea privind Unirea Bucovinei (Decretul publicat la 5/18 decembrie 1918) și pe cea privind Unirea Transilvaniei (Decretul publicat la 16/29 decembrie 1918). În ultima zi menționată, însuși Parlamentul din București a ratificat Unirea celor trei provincii cu România. Inițiativa aparținuse noului guvern; adevărat guvern de unitate națională, format la 29 noiembrie/12 decembrie 1918 sub președenția

lui I.I.C. Brătianu, noul organ al puterii executive va cuprinde Miniștri secretari de stat pentru Ardeal (Al. Vaida-Voevod, Vasile Goldiș și Ștefan Ciocio-Pop, de la 17/30 decembrie 1918) și pentru Bucovina (din 18/31 decembrie 1918) — Iancu Flondor și Ion Niștor; primul, până la 14/27 februarie 1919, dată la care ultimul a fost numit pentru Basarabia). În guvernul precedent, condus de generalul C. Coandă, Basarabia fusese reprezentată de Ion Inuleț și Daniel Ciugureanu. De asemenea, Adunarea Constituantă, care își începe lucrările în 1919, cuprindea deputați ai locuitorilor de diferite naționalități din toate teritoriile unite cu România în anul 1918.

71. Urcarea României în „topul” producătorilor de cereale și petrol, la nivel continental sau mondial; creșterea rolului industriei în ansamblul economiei naționale; instituirea unor prime de export etc.

72. Inițial individual (cazul institutorului ucrainean Podlesnii, președintele unui organism al corpului didactic primar din ținutul (Chișinău), apoi în grup (începând cu deputații polonezi participanți la Congresul General de la Cernăuți; unul dintre aceștia, Stanislaus Kwiatkowski, a făcut parte și din delegația, de 15 membri, pe care congresul amintit a trimis-o la Iași, pentru a prezenta regelui Ferdinand actul de unire bucovinean.

73. Desfășurată la 8 ianuarie 1919; sașii au declarat adeziunea la unirea Transilvaniei cu România; două zile mai târziu, hotărârea de la Mediaș este prezentată Consiliului Dirigent.

74. A avut loc la 7 martie 1919; în unanimitate de voturi, Congresul coloniștilor germani din Basarabia adera la Unirea cu România.

75. Comitetul Național Maghiar din localitate își declară adeziunea la hotărârea de Unire a Transilvaniei cu România; întrunirea a avut loc la 22 martie 1919.

76. Adunarea evreilor, desfășurată la București (31 martie 1919), a adoptat *Moțiunea* de recunoaștere a Unirii Transilvaniei cu România.

77. Tot în martie 1919, intelectualii progresiști maghiari de la Budapesta au adoptat *Manifestul* prin care recunoșteau Unirea Transilvaniei cu România.

78. La 27 aprilie 1919, Adunarea Țiganilor a adresat Consiliului Dirigent *Memoriul* prin care recunoștea Unirea Transilvaniei cu România.

79. Congresul General al Șvabilor, întrucât la 10 august 1919, a recunoscut Unirea Transilvaniei și Banatului cu România; de altfel, încă din ianuarie 1919, șvabii adresează Conferinței de Pace de la Paris un memoriu prin care cereau alipirea Banatului la România.

80. În ianuarie 1919, un fost „socialist român”, bulgarul Cristian Racovski, ajuns exponent al puterii bolșevice în conducerea Ucrainei, organizează bande înarmate pe care le trimite în nord-estul Basarabiei. Șeful siguranței române din Hotin a fost ucis și aruncat în puțul cetății locale. Atacurile vor continua timp de câteva luni, oferind imagini zguduitoare (cadavre de soldați români, spânzurați de crengi de copaci sau stâlpi de telegraf). Sporindu-și efectivele, trupele române reocupă punctele strategice de pe Valea Nistrului.

Tot în ianuarie 1919, instigați de bolșevici, ungurii au declanșat un nou val de teroare pe teritoriile județelor Caraș-Severin, Arad și Bihor. Execuțiile în masă de la Curtici și Făget, asasinatelor individuale de la Ciucea, Oradea, Beiuș (februarie 1919), confruntările de Pace de la Zalău, provocate de secui (martie 1919), ofensiva declanșată de Bela Kun, de comun acord cu Racovschi (aprilie 1919) vor

primi răspunsul cuvenit din partea armatei române (aprilie — august 1919). În aceste condiții, la 25 noiembrie 1919, deputații maghiari din Adunarea constituantă de la București, adresează conetnicilor din interiorul arcului carpatic, un manifest de recunoaștere a Unirii Transilvaniei cu România.

81. Reflectarea în presa vremii: „The Times”, „Daily Express”, „Manchester Guardian”, „Le Matin”, „Le Temps”, „Corriere della Sera”, „Il Giornale d'Italia”, „New York Times” și altele, care apăreau în țările aliate. A se vedea și broșura lui O.W.A. Leeper, *The justice of Rumanian's Cause*. („Dreptatea cauzei României”) apărută în decembrie 1918. La Londra, New York și Toronto.

82. Prin caracterul plebiscitar al actelor istorice de la 27 martie 1918 (st. v.), 15/28 noiembrie 1918 și 1 Decembrie 1918 (st. n.), dar și prin restructurările instituționale, care au consolidat regimul politic din interior „breșa” burghezo-liberală reprezentată de România, încă din anii 1866—1878, în sistemul politic din sud-estul continentului; contribuția promptă și eficace a României la limitarea expansiunii bolșevismului în centrul Europei.

83. Încheiate în cadrul Conferinței de Pace de la Paris (ianuarie 1919 — noiembrie 1920); românii și „Parlamentul lumii”.

84. Semnat la 28 iunie 1919 (delegația română fiind reprezentată de I.I.C. Brătianu și C. Coandă); tratatul conținea și două referiri exprese la România: prima, referitoare la „reparații”; a doua, prin care Germania era obligată să renunțe la Tratatul de la București (supra, nota 17).

85. La 10 septembrie 1919, Austria se obliga să recunoască Unirea Bucovinei cu România; datorită condițiilor impuse, în legătură cu regimul minorităților, România va semna Tratatul de la Saint Germain la 10 decembrie 1919. Tratatul va intra în vigoare la 16 iulie 1920 (pentru România, 4 septembrie 1920, data depunerii instrumentelor de ratificare).

86. La 27 noiembrie 1919, Bulgaria recunoștea granița cu România „astfel cum exista 1 august 1914” (România semnează tratatul la 10 decembrie 1919, întrucât marile puteri condiționau aceasta de acceptarea Tratatului cu Austria).

87. La 4 iunie 1920. Ungaria renunța „în favoarea României la toate drepturile și titlurile asupra teritoriilor fostei monarhii” habsburgice, respectiv: Banatul, Crișana, Maramureșul, Transilvania. Tratatul era semnat de reprezentanți a peste 30 de state (în numele României semnav dr. Ioan Cantacuzino și Nicolae Titulescu).

88. La 10 august 1920. Turcia recunoștea granițele statelor vremii, inclusiv pe cele ale României (în numele căreia semnav — la 28 octombrie 1920 — Take Ionescu și D. I. Ghika).

89. Întrucât sovieticii nu participau la Conferința de Pace, iar tratativele româno-ruse (Copenhaga, februarie 1920) eșuaseră, recunoașterea unirii Basarabiei cu România este inclusă în tratatul semnat, la 28 octombrie 1920, între Marea Britanie, Franța, Italia, Japonia și țara noastră. Tratatul, care confirmă deci suveranitatea României asupra teritoriului dintre Prut și Nistru, a fost ratificat numai Marea Britanie (14 aprilie 1922), România (19 mai 1922), Franța (24 aprilie 1924) și Italia (23 mai 1927); Japonia nu l-a ratificat.

90. Marea Unire din 1918 a reprezentat rezultatul luptei multiseculare pe care poporul român a desfășurat-o în lumina dreptului său de a trăi liber în propria țară.

Realizată în trei etape, prin opțiuni cu caracter plebiscitar, democratic, desăvârșirea unității național-statale a poporului român a fost recunoscută prin tratatele internaționale din anii 1919—1920. „Parlamentul lumii” confirmă, astfel, justițea cauzei românești. Acest fapt va stimula eforturile națiunii române, în vederea valorificării tuturor resurselor sale materiale și spirituale, propășirii economice și restructurării instituționale a statului unitar.

Considerații metodice

(aspecte ale proiectării și realizării lecțiilor în cadrul temei)

Într-un tom anterior al acestei reviste*, am prezentat „structurile” principale ale unui proiect didactic (plan de lecție)**. De această dată, considerațiile noastre metodice vor avea în vedere cei mai însemnați indicatori dintr-o fișă de evaluare a lecției (lecțiilor, în cazul temei abordate: trei lecții la clasa de istorie-științe sociale; două lecții — celelalte profiluri).

Astfel, proiectarea are ca prim „indicator” claritatea formulării scopurilor și obiectivelor educaționale. Este vorba, înainte de toate, despre ceea ce urmărim prin studierea temei, înțelegerea cât mai deplină a momentului 1918, a locului și rolului acestui moment fundamental în devenirea națională a poporului român. De asemenea, ceea ce trebuie să facă elevii (la sfârșitul celor 100, respectiv 150 de minute) pentru a demonstra că știu istorie și că învață din istorie. În consecință, operaționalizarea obiectivelor cognitive urmărește finalitatea generală la toate nivelurile din taxonomia lui Bloom: (1) cunoașterea (prin memorare activă), deci prin a distinge (a identifica sau a defini) terminologia (stat național unitar; opțiune plebiscitară și democratică), faptele (cronologia principalelor etape, evenimente premergătoare și finale, documente programatice, locuri și oameni), teoriile (interpretările referitoare la momentul istoric 1918, pe plan național și universal); (2) comprehensiunea (înțelegerea) prin transpunere (a exprima în cuvinte proprii, a redefini sau a diferenția și a grupa noțiunile, datele), interpretare (a demonstra sau a formula diferite puncte de vedere în legătură cu faptele evocate) și extrapolare (a estima, a evalua corect momentul istoric 1918, valoarea efortului național concentrat în realizarea Marii Uniri); (3) aplicarea (folosirea abstracțiilor la cazurile particulare și concrete) prin a alege sau a generaliza situații și efecte (ale concretizării principiului autodeterminării, pe fondul destrămării imperiilor multinaționale); (4) analiza (căutarea) elementelor, relațiilor și principiilor (prin a distinge și a compara argumente, căi, erori, puncte de vedere, scopuri, strategii și tactici); (5) sinteza (îmbinarea elementelor/etapelor/părților pentru a reconstitui procesul) prin a combina (informațiile referitoare la hotărârile din 27

* Adrian Pascu, *Planuri de lecție comentate — Etnogeneza românească* (Istoria Românilor, clasa a XI-a), în „Studii și Articole de Istorie”, serie nouă, LX.—LXI, S.S.I., București, 1993, p. 115—129.

** I. Obiective operaționale; II. Resurse (conținutul învățării, condițiile materiale oferite); III. „Strategii” didactice (metode și procedee; materiale didactice; mijloace tehnice; modul de lucru pentru realizarea obiectivelor operaționale). În cadrul acestei ultime „structuri”, reliefăm elementele unui „Scenariu” didactic (principalele evenimente didactice): reactualizarea cunoștințelor învățate anterior („idei ancoră”); conducerea învățării în cadrul lecțiilor temei; obținerea performanței și asigurarea feed-back-ului; evaluarea performanței.

Martie, 15/28 Noiembrie și 1 Decembrie 1918, principiile cuprinse în *Declarația* de la Chișinău, *Moțiunea* de la Cernăuți, *Rezoluția* de la Alba Iulia), chiar a elabora o operă personală și a propune un plan de acțiune (având în vedere urmările imediate și de perspectivă ale Mării Uniri); (6) *evaluarea* (critica internă și cea externă) prin care elevii sunt puși în situația de a judeca, de a valida scopuri, mijloace, planuri de acțiune, teorii, utilitatea etc. Tot în etapa proiectării celor două (trei) lecții ale temei, profesorul are în vedere alți „indicatori” posibili, dintre care amintim: *unitatea dintre obiective și conținutul lecției* (informații, chestionare, teste) și *adecvarea obiectivelor la capacitățile de învățare ale elevilor* (interese, aptitudini, motivație). Ultimul aspect menționat trimite, de fapt, la un alt „indicator” esențial — *selectarea și asigurarea resurselor*: a) *conținutul învățării* (vezi schema cunoștințelor, extrase din *manualul pentru clasa a XII-a*, p. 194—205 și *bibliografia selectivă*; b) *capacitățile de învățare* (psihologia elevilor, particularitățile de vârstă dar și de profil, diferențierea evidentă a elevilor de la profilul de specialitate, în perspectiva performanței liceale și postliceale); c) *condiții materiale* (de timp, de spațiu, aparatură; ultimele două aspecte au în vedere resursele materiale oferite de cabinetul școlar ori de muzeul de istorie din localitate (vezi și aspectele referitoare la integrarea mijloacelor didactice). Prin *documentare, creativitate și originalitate în conceperea și desfășurarea lecției*, propunătorul încheie seria de cinci „indicatori” pe care îi poate cuprinde proiectarea activității sale didactice.

Un al doilea set (tot cu 5 „indicatori”) îl oferă alternativa evaluării lecției prin *conținutul și structura ei*: *rigoarea științifică și gradul de sistematizare a conținutului* (vezi supra, schema cunoștințelor și comentariul științific); *raportul dintre conținutul prevăzut de programa școlară și cel realizat în lecție* (lecții), pornind de la structurile cognitive stabilite (context, etape; semnificație și recunoaștere); *utilizarea unui limbaj corect, specific, accesibil și operațional*. Amintim totodată, *asigurarea caracterului intradisciplinar* (transferul de cunoștințe de la istoria universală la cea națională, cu prilejul reliefării principalelor „ancore”, dar și în cadrul celor trei mari obiective cognitive) și *interdisciplinar* (de la geografie, privind factorii naturali și spațiul național — hotare; de asemenea, de la literatura română și cea universală cu temă istorică, arta națională și universală etc.); precum și *optimizarea raportului informativ-formativ*. Ultimul criteriu amintit permite trecerea la o altă grupă de (11) „indicatori”, privind *metodologia și organizarea lecției* (lecțiilor). Amintim îndeosebi *adoptarea strategiilor didactice la obiective și conținuturi*. Astfel, sub aspect informativ („ce va ști elevul la sfârșitul activității didactice”), pentru redarea conceptelor, faptelor și teoriilor, profesorul utilizează *prelegerea-dezbateri, conversația, demonstrația, dialogul, observația* în clasă, dar și *excursii sau vizite* la muzee și locuri istorice referitoare la Marea Unire; din punct de vedere formativ („ce va ști să facă elevul la sfârșitul activității didactice”), pentru formarea sau dezvoltarea unor abilități, atitudini, capacități, mentalități și sentimente național-statale, eficiente sunt metodele și procedeele următoare: *învățarea prin acțiune, cercetare, descoperire; studiul de caz; problematizarea, asaltul de idei; argumentarea cu fapte* etc. În acest context, *folosirea strategiilor de diferențiere și individualizare* (trecerea de la activitatea frontală sau pe grup, la cea individuală) reprezintă un „indicator” strâns legat de cel care se referă la *raportul dintre strategiile predominant expozitive* (metodele neparticipa-

tive : prelegerea magistrală, expunerea, algoritmizarea, instruirea programată) și cele *activ-participative* (informative sau formative, active ori pasive).

Cât privește *densitatea lecției și raționalizarea timpului afectat acesteia*, edificator este „scenariul” didactic, îndeosebi *momentele învățării* din prima parte a activității : *motivația* (reliefată prin obiectivele operaționale 1—6) ; *atenția* (captată prin *activarea selectivă a informației* și prin alți stimuli verbali ori vizuali) ; *reținerea* (prin menținerea memoriei de scurtă durată, prin asigurarea legăturii dintre informația recent primită și cea însușită anterior) ; *codarea* (trecerea informațiilor de „memorie scurtă” în cea de lungă durată, când materialul cognitiv este transformat într-o formă concepțională care permite *memorarea sub formă de propoziții*) ; *căutarea și regăsirea* (prin corelări). Complementare sunt, în această direcție, *asigurarea caracterului practic-aplicativ al procesului de predare-învățare* (lucrul cu izvorul istoric ; cu harta murală) și *integrarea mijloacelor didactice în lecție* (diapozitivele 116—120 din setul „Istoria modernă a României” ; tabelul cronologic și tabloul sinoptic privind etapele, documentele programatice, locurile și oamenii de la 1918). Pentru *realizarea învățării și obținerea performanței*, pentru *realizarea conexiunii inverse și valorificarea fluxului informațional conferit de aceasta*, prioritate au *intensificarea rețenței și asigurarea transferului*. Acesta din urmă, care constituie un moment important al învățării (respectiv, *generalizarea*) constă din trecerea cunoștințelor însușite în orizonturi cognitive, atitudini formative și deprinderi intelectuale cerute de situații noi (în perspectiva lecțiilor despre consolidarea internă și externă a statului național unitar român). Transformarea cunoștințelor în performanțe și confirmarea apropierii elevilor de criteriile standard (ambele, cu prilejul *feed-back-ului*) precede selectarea și dozarea temelor pentru acasă (compararea documentelor programatice de la Chișinău și Cernăuți — la sfârșitul primei lecții ; identificarea modalităților de aplicare a prevederilor Rezoluției de la Alba Iulia, — la sfârșitul celei de-a doua lecții a temei ; imaginea Marii Uniri în literatura și arta epocii contemporane — la sfârșitul lecției a treia, numai la clasa de profil, deci).

Alți „indicatori” au în vedere *relația profesor-elev*. Constau din : *adecvarea stilului didactic la diferite situații de învățare și la particularitățile clasei* (pornind de la diferențierile prevăzute în programă, numărul de lecții în cadrul temei, momentele învățării etc.), *gradul de solicitare și angajare a elevilor la lecții* (metodele participative menționate, formularea „ancorelor”, transferul de cunoștințe, lucrul cu izvorul istoric, cu atlasul etc.), *calitatea activității de evaluare* a cunoștințelor elevilor și *notarea docimologică*. În legătură cu ultimele două aspecte menționate, utile sunt variantele (alternativele) de evaluare predictivă, formativă și sumativă.

Bibliografie selectivă

AGRIGOROAIE, I., *Marea Unire — obiectiv fundamental împlinit și începutul unei noi perioade istorice*, în volumul *Cum s-a înfăptuit România modernă. O perspectivă asupra strategiei dezvoltării*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1993, p. 297—313.

CIOBANU, ȘTEFAN, *Basarabia. Populația. Istoria. Cultura*, Editura Clio — București și Editura Știință, Chișinău, 1992, p. 62—72, 95—128.

- CSENGERI, ECATERINA, *Obiectivele instructiv-educative*, în *Didactica*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 35-87 (cu bibliografia problematicii).
- DRAGOMIÎR, SILVIU, *Un sfert de veac de la Unirea Transilvaniei cu România*, Sibiu, 1943, passim.
- ENE ELENA, GEORGETA SMEU, SILVIA BĂRBULESCU și GLORIA CEACALOPOL, *Metodica predării Istoriei României*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 89, 94, 184.
- KIRIȚESCU, CONSTANTIN, *Istoria Războiului pentru întregirea României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, vol. I, p. 57-84; vol. II, p. 190—258, 351—494.
- LUPAȘ IOAN, *Istoria Unirii românilor*, București, 1938, passim.
- NEAGOE, STELIAN, *Marea Unire a Românilor în izvoare narrative*. Ediție, studiu introductiv și note de..., Editura Eminescu, București, 1984, p. 218—270.
- NISTOR, ION, *Istoria Bucovinei*, Editura Humanitas, București, 1991, p.354—404.
- PASCU, ȘTEFAN, *Făurirea Statului național unitar român*, vol. II, Editura Academiei, București, 1993, passim.